

Грех А. С.

аспірант кафедри смарт-економіки

Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність. У доповіді розкриті основні виклики, які постали перед закладами вищої освіти (далі-ЗВО), під час масштабного вторгнення росії до України. Все це пов'язано із знищенням інфраструктури закладів вищої освіти, зменшенням кадрового складу, скороченням фінансування вищої освіти, відтоком українських студентів із ЗВО, забезпеченням академічної доброчесності у закладах вищої освіти в умовах воєнного стану.

Ключові слова: заклад вищої освіти, система вищої освіти України, виклики, можливості, онлайн та офлайн навчання, науково-педагогічний персонал, студенти.

Початок повномасштабного вторгнення країни-агресора в Україну — це виклик для нас. Введення воєнного стану в нашій країні віддзеркалилося у житті кожного громадянина. Не минуло це і вищу освіту.

Міністерство освіти і науки України (далі МОН), міжнародні організації, обласні військові адміністрації та міжнародна спільнота докладають чималих зусиль із розроблення рекомендацій і механізмів захисту учасників освітнього процесу, планування навчального процесу в умовах надзвичайних ситуацій та військових дій [1, с. 78].

Відповідним наказом МОН запроваджено організаційні заходи для забезпечення захисту учасників освітнього процесу, збереження майна закладів освіти; вжиття в разі потреби евакуаційних заходів; створення особливих умов навчання для здобувачів освіти, які перебувають у лавах Збройних Сил України або в підрозділах територіальної оборони, займаються волонтерською діяльністю (встановлення індивідуального графіка навчання, надання академічної відпустки тощо) [2].

Від початку повномасштабної війни, з 24 лютого 2022 р., МОН рекомендувало всім закладам освіти тимчасово припинити освітній процес шляхом запровадження канікул на два тижні — з 28 лютого до 11 березня 2022 р. Після закінчення канікул рекомендації МОН включали відновлення навчального процесу в дистанційному або змішаному форматі в тих регіонах України, де це було безпечно [3]. Так, у березні 2022 р. ЗВО відновили навчання в 15 областях України, у 4 областях вони залишалися на вимушених канікулах (22 березня), а згодом столичні ЗВО також відновили дистанційне навчання (28 березня) [4].

У період воєнного стану більшість закладів вищої освіти запровадила широкий спектр нових технологій, які були позитивно сприйняті студентами та викладачами, забезпечили ефективний рівень взаємодії, а також дали змогу підтримати рівень засвоєння навчального матеріалу та якості навчання [5].

Однак для цього вже сьогодні ми маємо активно попрацювати над засвоєними уроками і забезпечити якість такої освіти. Адже повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну внесли свої корективи у системі ЗВО. Вони поставили нові виклики, реагувати на які терміново необхідно задля збереження вищої освіти в Україні, а саме:

– *знищення інфраструктури закладів вищої освіти.* Попри і так складну ситуацію у вищій освіті України, сьогодні низка ЗВО потерпають від нищівного впливу війни. У найбільш критичному стані опинились ЗВО, розташовані в зонах активних бойових дій. Студенти та співробітники вимушені були виїхати за межі регіону. В наслідок інтенсивних обстрілів і бомбардувань інфраструктура цих ЗВО зазнала різного рівня пошкоджень і руйнувань;

– *скорочення фінансування закладів вищої освіти*. ЗВО завжди в нашій державі фінансувалися за залишковим принципом. Законом України «Про освіту» передбачається фінансування галузі у розмірі не менше 10 % ВВП. Однак це ще не вдавалось ніколи. Проте у держбюджеті на 2022 р. уперше видатки на освіту були передбачені у розмірі понад 7 % ВВП. Проте війна внесла свої корективи і Постановою Кабінету Міністрів від 1 квітня 2022 р. № 401 було здійснено перерозподіл держбюджету України на 2022 р., якою збільшено обсяг видатків за програмою «Резервний фонд» на суму 73,3 млрд грн для фінансування потреб оборони та безпеки [6];

– *втрата кадрового складу*. Існує суттєвий розрив в оплаті праці між сектором вищої освіти й іншими секторами економіки. Також заробітна плата науковопедагогічного персоналу ЗВО в Україні є набагато нижчою, ніж у провідних країнах світу. Спостерігається суттєва регіональна диференціація оплати праці науково-педагогічних працівників у закладах вищої освіти, що підпорядковані МОН України. Найбільшою середня плата є у ЗВО м. Києва, Харківської, Полтавської, Івано-Франківської, Львівської, Дніпропетровської, Одеської областей. Зокрема у 2019 р. середня зарплата науково-педагогічного працівника Київського національного університету імені Тараса Шевченка становила 22991,56 грн, Львівського національного університету імені Івана Франка — 12360, 68 грн, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків) — 27716,03 грн [7];

– *відтік українських студентів із ЗВО*. Серед випускників українських шкіл бажаючих навчатися у закордонних ЗВО з кожним роком зростає;

– *відтік українських студентів із ЗВО*. Серед випускників українських шкіл бажаючих навчатися у закордонних ЗВО з кожним роком зростає. А 2022 рік війни в Україні став вирішальним. Тільки у Польщі їх кількість за останнє десятиріччя зросла у 7,8 разу (з 4879 осіб у 2010/11 н.р. до 38473 осіб у 2020/21 н.р.), що становить 3,4 % усіх студентів України або 60 % усіх іноземних студентів Польщі. При цьому, лише 6 % з них планують після здобуття освіти повернутися в Україну. У зв'язку із чим, за оцінками експертів ВВП Польщі щорічно збільшуватиметься приблизно на 3 млрд євро, а ВВП України втрачатиме 700 млн дол. США [8].

Висновки. Тому серед основних завдань, які ми, як міцна держава, повинні виконувати для ефективнішої роботи ЗВО як у воєнний, так і після завершення воєнного стану повинні бути:

- 1) стимулювання українських дітей (стипендії на навчання та стажування талановитих студентів, студентська мобільність у рамках програм обміну тощо);
- 2) стажувань найкращих українських студентів;
- 3) повернення українських дітей до навчання в рідній державі;
- 4) забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти;
- 5) збільшення видатків на вищу освіту.

Наведеного в достатку, щоб зрозуміти наскільки ускладниться функціонування системи вищої освіти України в умовах воєнного стану та на які соціально-економічні виклики сьогодення потрібно оперативно реагувати, щоб зараз зберегти і в подальшому її розвивати. Комітетом Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій вже було окреслено низку актуальних проблем у сфері освіти і науки, що виникли у зв'язку із запровадженням воєнного стану в Україні, на розв'язання яких МОН України запропоновано певні рішення [9].

Література

1. Горіховський М., Оганесян В. Використання різних видів навчання студентів фахової передвищої освіти в умовах війни: теорія та практика. Український педагогічний журнал. 2022. № 3. С. 77–89. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/613>.

2. Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану : наказ Міністерства освіти і науки України від 07.03.2022 № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text>.
3. Горна М. О, Пронь Н. Б. Навчання під час війни: забезпечення безперервності освітнього процесу в Україні та за її межами. Освітня аналітика України. 2022. No 2 (18). С. 112–127. URL: https://science.ica.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/9_Horna_Pron.pdf.
4. Nazarenko Y., Kohut I., Zheriobkina T. Education and War in Ukraine. Cedoss.2022. P. 1-10. URL: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/education-and-war-in-ukraine-1.pdf>.
5. План відновлення України. Відновлення України: вебсайт. 2022. URL: <https://recovery.gov.ua>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2022 р. № 401 «Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-spryamuvannya-koshtiv-dorezervnogo-fondu-derzhavnogo-byudzhetu-401>.
7. Гапон В. В., Барабаш О. А., Читаєва К. Т. Аналіз рівня оплати праці науково-педагогічних працівників у закладах вищої освіти, що підпорядковані МОН України. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2021. 67 с.
8. Ukrainian Students in Poland: Policies of Engagement, Integration, Students' Motivation and Plans. URL: https://cedos.org.ua/pdf/Ukrainian_students_in_Poland_policies_of_involvement_integration_students%E2%80%99motivation_and_plans.pdf.
9. Матеріали до засідання Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2022/05/13/Inform_MON_shchodo_pyt_vynesena_na_zasid_Kom_VRU_z_pytan_ospity.pdf.

Гречана С. І.

к.е.н., доцент

ДУ «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова НАН України», Україна

ВАРІАТИВНІСТЬ ТА ВИКЛИКИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ МІСТ

Анотація. Розглянуто сучасний стан повоєнного відновлення міст України. Відзначено широку варіативність підходів до його реалізації. Сформульовано основні виклики повоєнного відновлення міст крізь призму їх впливу на вибір певного варіанту розвитку.

Ключові слова: повоєнне відновлення, розвиток, відбудова, планування, місто.

Реформа децентралізації стала однією з найуспішніших трансформацій України. До її основних досягнень відносять активізацію розвитку територій і покращення умов та рівня життя мешканців майже всіх, навіть самих віддалених населених пунктів. Та ціннішим її результатом українським політиком та експертною спільнотою визначено формування нової системи місцевого самоврядування, яка набула здатність не тільки самостійно дбати про життєдіяльність громад, а брати на себе відповідальність за їх майбутнє, приймати нетривіальні рішення, ефективно та швидко реагуючи на внутрішні та зовнішні виклики.

Саме спроможність та стійкість місцевого самоврядування, що найяскравіше проявилися на початку повномасштабної збройної агресії проти України, надають впевненості в успішності повоєнного відновлення країни, її міст та селищ, оскільки первинна роль в цьому процесі відведена владі субрегіонального рівня. За останній рік володіння цими навичками тільки удосконалились, обумовивши сьогоднішній старт масштабного дискусійного середовища для обговорення шляхів та інструментів відновлення міст, що постраждали через повномасштабну агресію росії, представивши широку варіативність думок та поглядів. Натомість усвідомлення власної відповідальності, невизначеної маси викликів та крихкості результатів реалізації будь-яких поспіхом розроблених та прийнятих програм та планів, зупиняють представників місцевої влади від початку активних процесів відбудови, маскуючи гальмування своєї роботи закидами у бік держави щодо відсутності допомоги та коштів.